یک عکس یک خاطره

طرحی از صحنه ترور ولیعهد اتریش در یک روزنامه ایتالیایی| فرانتس فردیناند، سوفی چوتک و گاوریلو پرنسیپ

صدوشش سال پیش در چنین روزی، برابر بیست‌وهشتم ژوئن ۱۹۱۴ میلادی، گاوریلو پرنسیپ، یک ملی‌گرای افراطی صرب با شلیک چند گلوله آرشیدوک فرانتس فردیناند، ولیعهد پادشاهی اتریش- مجارستان و همسرش کنتس سوفی چوتک را در شهر سارایوو به قتل رساند. واقعه‌ای که یک ماه بعد در بیست‌وهشتم جولای ۱۹۱۴ میلادی با اعلان جنگ اتریش به صربستان آغاز جنگ جهانی اول را رقم زد.

دریچه

نقدی بر بینش اجتماعی رسانه‌ها

سیامک زند رضوی
••• جامعه‌شناس

من خواننده روزنامه شهروند هستم اما معنایش این نیست که همه مطالبش را می‌خوانم. روزنامه‌نگاری اجتماعی که «شهروند» تلاش و دنبال می‌کند، همراه با احتیاط‌هایی است که به لحاظ شرایط اجتماعی، سیاسی امروز ایران حرکتش به حاشیه مرز محدودیت‌ها نزدیک است. اما آنچه مهم است، این است که رسانه اجتماعی باید کمک کند که در عرصه فضای عمومی پرسش‌هایی با کیفیت بهتر و به تعداد بیشتر طرح شود تا اینکه پاسخ به یک پرسش معین داده شود و پاسخ نهایی فرض شود. روزنامه‌نگاری اجتماعی، ایجاد فرصت و فضاسازی برای طرح پرسش‌های بیشتر در مورد پدیده‌های اجتماعی را یکی از رسالت‌های خود می‌داند و اینکه صداهایی که کمتر شنیده می‌شوند، فرصت بیشتری پیدا کنند. از این نظر تلاش روزنامه شهروند باارزش است.

بینشی که درکشور ما بر رسانه‌های رسمی حاکم است، که مسائل و راه‌حل آنها را ابدی و ازلی می‌داند، مثلا وضع کار کودکان و حق پدر بر فرزند را در قالبی می‌بیند که همیشه بوده و خواهد بود. در کنار این، بینش روانشناسانه هم فرصت داشته که پدیده‌های اجتماعی را در مقیاس فرد تحلیل کند؛ یعنی اگر فرد بیکار است، مشکلش این است که مهارت‌های کافی زندگی ندارد. این دو بینش فضای عرصه عمومی را در رسانه‌های رسمی اشغال کرده‌اند، درحالی که بینش جامعه‌شناسانه به‌ویژه عرصه مردم‌مدارانه آن، می‌گوید پدیده‌ها تاریخی‌اند، در بستری به وجود آمده‌اند و این بسترها که دگرگون می‌شود، مسأله‌ها هم عوض می‌شود و در مواردی راه‌حل‌های گذشته دیگر کارآمد نیستند. در بینش جامعه‌شناسانه مردم‌مدار مسائل درعین اینکه ساختاری‌اند، تاریخی‌دیدن‌شان هم مهم است، اینکه مسأله در چه بستری شروع شده و چطور تداوم پیدا می‌کند. توجه به میدان‌های قدرتی که مسأله‌ای را شکل می‌دهند، مهم است، مثل کار کودکان که در بعضی از جوامع بوده و الان نیست، پس در ایران امروز هم می‌تواند و باید محو شود. مسأله حق تملک پدر بر فرزند در جوامعی بوده و الان نیست. این تاریخی‌دیدن مسأله اجتماعی پرسش‌های تازه‌ای مطرح می‌کند. در نتیجه خواننده با علامت سوال‌های بیشتری مواجه می‌شود که دیگر در مسئولیت خودش است که جواب آنها را جست‌وجو کند. این پرسشگرانه زیستن می‌تواند به روزنامه‌نگاری اجتماعی در شرایط امروز ایران کمک کند، همراه اینکه در لبه مرزبودن و نبودن‌های خود را دائما بررسی و آن را گسترده‌وگسترده‌تر می‌کند.

نگاه

به بهانه آغاز به‌کار فاز سوم «گلاب زهرا»

میراثی که هنوز کار می‌کند

[حمیدرضا محمدی، روزنامه‌نگار] چهارم شهریور، درگذشتش می‌شود ۱۱ سال، اما هنوز میراثش کار می‌کند، گویی این آدم، بود تا کارآفرینی کند، تا پدید آورد، تا از هیچ، همه‌چیز بسازد. «همایون صنعتی‌زاده» چنین بود. او فقط بانی موسسه انتشارات فرانکلین نبود، کاغذ پارس را هم او ایجاد کرد، چاپ افست هم میراث او است، شهرک خزرشهر و رطب زهره را هم او احداث کرد و البته گلاب زهرا هم تأسیس او است. فرانکلین که پس از انقلاب، پس از ادغام با بنگاه ترجمه و نشر کتاب، با نام «سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی» و درحال حاضر «شرکت انتشارات علمی و فرهنگی»، سابقه‌ای شصت‌وشش ساله دارد. او این نهاد را به جایی رساند که شعبه تهران به سازمان مرکزی در نیویورک کمک مالی می‌کرد و به‌نوعی مستقل از آن شده بود. در این نهاد بود که مثلث به ترتیب ورود، منوچهر انور، فتح‌الله مجتبایی و نجف دریابندری، امرویرایش یا به اصطلاح آن زمان، ادیتوریال را در ایران پایه گذاشتند و نسلی از ویراستاران را که حالا همه‌شان خبره و زبده‌اند، پرورش دادند. تالیف و تهیه و تولید کتاب‌های درسی را او در مجموعه‌اش سامان داد و گرافیک کتاب در فرانکلین بود که قاعده‌مند شد. جز این کوشید در پیکار با بی‌سوادی قدمی اساسی بردارد. شرکت سهامی کتاب‌های جیبی و دایره‌المعارف فارسی هم از دست او برآمد. او خیال مستقل‌شدن داشت. سر آن داشت تا هرچه را برای آن موسسه انتشاراتی می‌خواهد، خود داشته باشد. پس، سه‌سال بعد از فرانکلین، شرکت سهامی افست را بنا نهاد و با ایجاد کاغذ پارس در حوالی نیشکر هفت‌تپه که امسال پنجاه ساله می‌شود، خود محور شد. او پس از آنکه از فرانکلین خلع ید شد، سراغ پرورشگاه صنعتی رفت که پدربزرگش، علی‌اکبر صنعتی پایه گذاشته بود و رفت و جز آن، مزارع تریاک را به کشتگاه گل محمدی تبدیل کرد و با همراهی همسرش، شهین‌دخت سرلتی، گلاب زهرا را بنیاد گذاشت. مجموعه‌ای در مرتفع‌ترین نقاط ایران، لاله‌زار کرمان. جایی که به‌زعم خیلی‌ها گلابی به دست می‌دهد که توفیر بسیار دارد با گلاب قمصر کاشان. او اینجا هم کارآفرین بود و دست زنان و مردان آن دیار را در کارگاه و کارخانه بند کرد. حالا آن دم‌ودستگاه، چنان عریض و طویل شده است که فاز سوم آن، یک‌ماه پیش گشایش یافت و همین پنجشنبه گذشته بود که وزیر جهاد کشاورزی از آن بازدید کرد. آقا و خانم صنعتی‌زاده آن‌قدر دلبسته و وابسته لاله‌زاری‌ها بودند که وصیت کردند در قبرستان اهالی همان‌جا به خاک سپرده شوند و البته، هیچ‌گاه از تالیف و ترجمه برکنار نماند. این همه، یعنی میراث «همایون صنعتی‌زاده» هنوز هم کار می‌کند، یعنی دستش خیر داشت برای مردم ایران و حالا که نیست هم از کتابخوان و کتاب‌نویس تا کشاورز و کشت‌کار دعاگویش هستند. او به قول سیروس علی‌نژاد، «اعجوبه» بود و سهمش در نوسازی ایران فراموش‌نشدنی.

همایون صنعتی‌زاده و شهین‌دخت سرلتی

تاریخ نگار

سیصدوهشت‌سال پیش در چنین روزی، برابر بیست‌وهشتم ژوئن ۱۷۱۲ میلادی، **ژان ژاک روسو**، متفکر شهیر عصر روشنگری (سده ۱۸ میلادی) در شهر ژنو سوییس به دنیا آمد. روسو ازجمله نخستین متفکرانی است که مفهوم «حقوق بشر» را به‌طور خاص به‌کار برد. روسو تلاش داشت نوعی هماهنگی میان آزادی فردی و جمعی ایجاد کند که این کار را در اثر معروف خود «قرارداد اجتماعی» منتشرشده به سال ۱۷۶۲ میلادی انجام می‌دهد. یکی دیگر از کتاب‌های مهم روسو به نام «امیل» در زمینه تربیت کودکان است. اندیشه‌های روسو نفوذ شگرفی بر معاصران خود گذاشت و نقش او به‌عنوان یکی از تأثیرگذاران بر آرمان‌های انقلاب کبیر فرانسه قابل انکار نیست. برخی از محققان تاریخ اندیشه، روسو را در تداوم سنت فکری عصر روشنگری ارزیابی نکردند و اندیشه‌اش را بیشتر در نقد فلسفه روشنگری به شمار می‌آورند.

هشتادویک‌سال پیش در چنین روزی، برابر هشتم تیر ۱۳۱۸ خورشیدی، **سیدمحمد احصایی**، هنرمند و خوشنویس برجسته ایرانی در قزوین به دنیا آمد. احصایی بیش از نیم قرن در حوزه خوشنویسی، نقاشی و گرافیک فعالیت داشت و یکی از پایه‌گذاران هنر «نقاشیخط» در دوران معاصر به شمار می‌رود. او با مجموعه نقاشیخط‌هایش اعتباری جهانی برای خود کسب کرده است.

جدول

شماره ۲۰۰۲

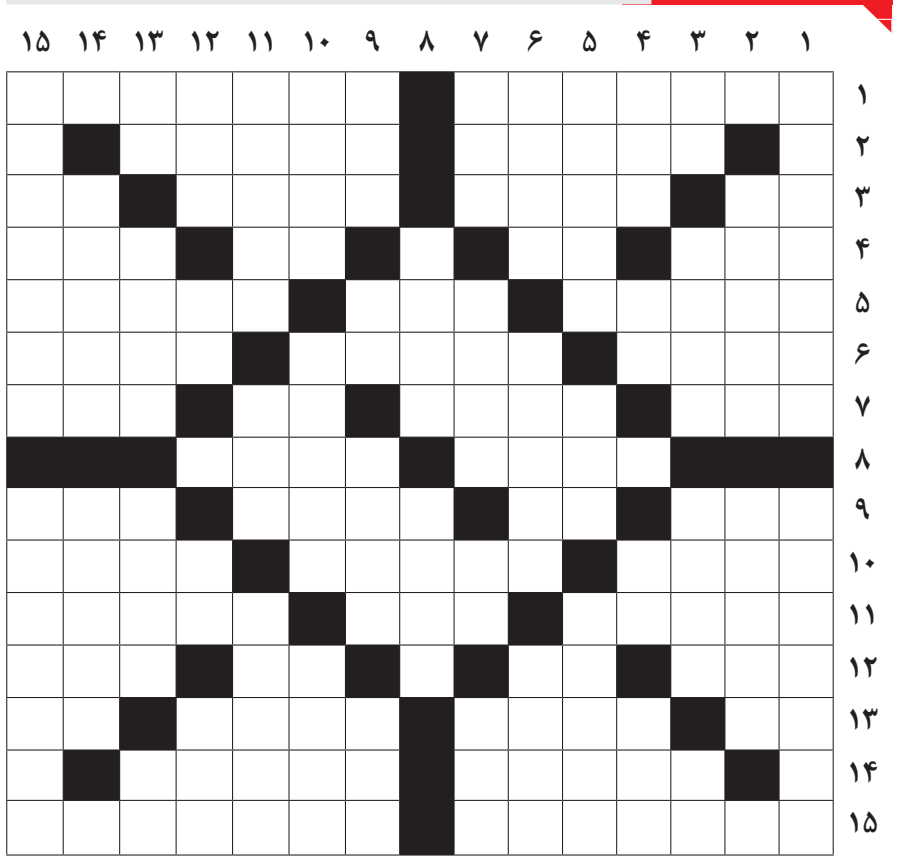

افقی| ۱- سبک‌ترین عنصر شیمیایی- کار برجسته و بزرگ ۲- شهری در کرمان- کاخ لویی سیزدهم فرانسه ۳- نماد لاغری- از ابزار بنایی- پارچه گیاهی- خیس ۴- بالشتک نان‌پزی- میوه خوب- آبکی- جنس تنه درخت ۵- یارو- نوعی سلاح سرد- کاسنی ۶- موش خرما- ضربه‌ای در بدمینتون- ترسناک ۷- مجانی- بازو و آرنج- رطوبت- سستی و نرمی ۸- محبوب- فتور ۹- از عیدهای مسیحیان- حرف فاصله- از درختان سوزنی‌برگ- سارشک ۱۰- پیامبر صبور- زاهد- فیلتر ۱۱- نمره قبولی نیاوردن- بالاترین سقف پرواز- گذران ۱۲- استخوان پا- اسم آذری- بخیل- خطا ۱۳- عنصر شیمیایی- نان‌خورش- حمله- از اقمار مشتری ۱۴- جزیره تبعیدگاه رضاخان- باب روز ۱۵- بیماری کم‌خونی ارثی- اثر مارک تواین

عمودی| ۱- لباس متحدالشکل- نام نوعی موشک ۲- جو دوسر- به وجود آوردن ۳- نفس- خوراک ضبط صوت- ابله- صابون خیاطی ۴- اهلی- جدید- حرف فقدان- صدا و آواز ۵- فرقه حاکم در عربستان- خواری- قاضی ۶- شبنم- بارگاه- همیشه ۷- مادربزرگ- محل و وعده دیدار- همه چیز را جمع می‌کند- مرد سال فوتبال دنیا در سال گذشته ۸- پایکوبی صوفیان- چرم پرزدار مخملی ۹- خوراک ساز- کلمه نهیب- دوزنده زین اسب- قایق تفریحی ۱۰- نیروی نظامی هر کشور- نام ونگوگ- خرقه درویشی ۱۱- مقاله مفصل- روش علمی- لباس حج ۱۲- روزنامه انگلیسی- چهار و پنج- جمع اصم به معنای گر- خورشید ۱۳- خط‌کش مهندسی- نوعی پنیر- بانگ سگ- مادر لُر ۱۴- کیفر اداری- گفتاری ۱۵- حالتی از روشنایی چراغ جلوی خودرو- وضع شلوغ و آشفته
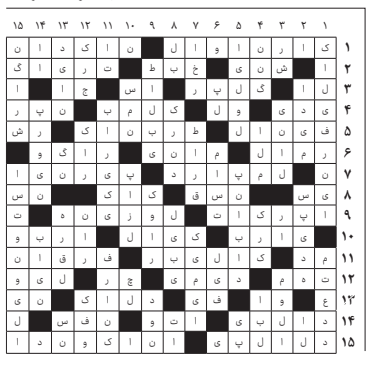
حل جدول شماره ۲۰۰۱